

Brott ska både räknas och vägas

Dagens Nyheter den 5 maj 2017

Få rapporter från svenska myndigheter torde vara lika lästa, omdebatterade och citerade som den rapport Brottsförebyggande rådet (Brå) släppte 2005. "Brottslighet bland personer födda i Sverige och i utlandet" är dess torra men informativa titel. Varför har denna skrift blivit en sådan kioskvältare?

Ämnet är hetare än någonsin just nu, men redan 2005 fanns det gott om forskning kring invandring och brottslighet. Rådet tyckte uppenbarligen att det behövde förklara varför ännu en rapport var motiverad. På sidan där rapporten kan laddas ned konstateras sålunda att en del kritiker "har ifrågasatt nödvändigheten av en ny undersökning och menar att den är till mer skada än nytta".

Rådet landade dock i att "en kunskapsbaserad bild av svenskars och invandrares brottslighet är bättre än en som är grundad på gissningar och personliga uppfattningar". Det är svårt att invända mot detta.

Det förtjänar dock att understrykas att vi människor är erkänt dåliga på att förstå och värdera statistik med mycket låga sannolikheter. Sådan statistik är rapporten full av. Det låter exempelvis mycket att risken för utlandsfödda att vara misstänkta för ett visst brott är fyra gånger så hög som för inrikes födda.

Men bakom höga multiplar döljer sig ofta små sannolikheter. För exempelvis mord, våldtäkt, rån och inbrott är det en god bit över 99 procent – oavsett födelseland – som inte misstänkts för brott. Detta betonas också i rapporten.

Att rapporten har förekommit så flitigt i debatten hänger nog samman med att den påstås visa att invandrares överrepresentation i brottsstatistiken kvarstår även efter att statistiken standardiserats med avseende på socioekonomiska faktorer. Det skulle i så fall betyda att invandrares brottslighet inte kan bortförklaras av att de har det sämre ställt, ekonomiskt och socialt. Den tolkningen är dock felaktig.

Andelen brottsmisstänkta bland utrikesfödda är alltså större än för inrikes födda. Rapporten visar att denna så kallade överrisk minskar utan att helt försvinna när statistiken standardiseras, vilket görs genom att rensa bort skillnader som förklaras av kön, ålder, utbildning och förvärvsinkomst. Andra rapporter har visat ungefär samma mönster. Hur ska dessa resultat tolkas?

Till att börja med kan konstateras att socioekonomisk bakgrund är något mer än förvärvsinkomst och utbildning. Dessa två bör snarare ses som ungefärliga indikatorer på ett begrepp som svårligen låter sig kvantifieras. Inkomst och utbildning har fördelen att vara lätta att mäta och använda i statistiska analyser, men få forskare skulle hävda att alla relevanta aspekter av en individs socioekonomiska ställning fångas upp av hennes förvärvsinkomst och antalet år hon gått i skolan. I studier som kontrollerar för fler bakgrundsfaktorer, minskar överrisken ytterligare. I vissa fall försvinner den helt.

Det är således inte helt korrekt att påstå att invandrades överrepresentation i brottsstatistiken kvarstår efter korrigering för socioekonomisk bakgrund, ty det finns varken något fullständigt eller något entydigt mått på socioekonomisk bakgrund. Många av de mått som används är i själva verket tämligen trubbiga.

En relevant invändning kan emellertid riktas mot själva idén att standardisera brottsstatistik i syfte att rensa bort effekten av socioekonomiska faktorer. Den standardiserade statistiken besvarar en hypotetisk fråga, nämligen vad som skulle hända om invandrare hade en annan socioekonomisk bakgrund än de faktiskt har. Akademiskt sett är detta en intressant fråga. Men det är fel fråga att ställa om man är nyfiken på hur invandrare – eller någon annan grupp i samhället – klarar sig i brottsstatistiken. Den frågan kan bara besvaras utifrån den socioekonomiska bakgrund som människor faktiskt har.

Huruvida brottsstatistik bör rensas för socioekonomiska faktorer beror helt på vilken fråga som statistiken ska besvara. Forskning som visar hur överrepresentationen beror på ekonomiska och sociala faktorer hjälper oss att få kunskap om varför brottslighet uppstår.

Därmed är forskningen också politiskt relevant eftersom den ger vägledning om hur brottsligheten kan minskas. Det faktum att socioekonomiska faktorer spelar roll visar att brottslighet kan påverkas. En upplyftande slutsats från Brå-rapporten är således att brottsligheten sannolikt kan bekämpas genom utbildning och ökade förvärvsinkomster för utlandsfödda.

I en nyare studie från 2013 har de svenska forskarna Martin Hällsten, Jerzy Sarnecki och Ryszard Szulkin visat att huvuddelen av skillnaden i brottslighet mellan barn till invandrare och barn till övriga befolkningen beror på skillnader i socioekonomiska uppväxtförhållanden i Sverige. Kan vi påverka uppväxtförhållanden för barn i Sverige kan vi också minska brottsligheten.

Statistiken i Brå-rapporten från 2005 är nu snart 20 år gammal. Siffrorna är inte lika relevanta längre – men slutsatserna står sig bra. Politik som förbättrar utsatta gruppers sociala och ekonomiska ställning är också politik som minskar brottsligheten.

Andreas Bergh